

- робити критичний аналіз з погляду екології існуючої практики будівництва об'єктів різного призначення і розробляти на цій основі принципово нові підходи до системи проектування, будівництва і контролю;
- використовувати принципи раціонального природокористування в процесі проектування і будівництва об'єктів;
- розробляти заходи збереження природного ландшафту при виконанні земляних, пальових і будівельно-монтажних робіт.

Таким чином, висуваємо припущення відповідно до якого провідна роль у створенні екологічної освіти і виховання студентів, поряд із використанням існуючих традиційних підходів, належить залученню їх до різноманітної творчої екологічної діяльності, організованої на усіх рівнях аудиторної і позааудиторної роботи. Нині накопичено певний досвід організації екологічної освіти і виховання в процесі проведення екскурсій у природу, походів, експедицій, практичної діяльності на полях і т. д. У ході цієї позааудиторної роботи студенти практично включаються в суспільно-корисну діяльність щодо охорони природи, беруть участь в очищенні криниць, охороняють дерева-довгожителі, місцеві природні заповідні ландшафти, озеленюють території своїх навчальних закладів, мікрорайонів, займаються підгодівлею диких тварин, інвентаризацією об'єктів природи, які вимагають охорони, пропагандою екологічних знань.

Певний досвід роботи автора у вищому навчальному закладі I рівня акредитації будівельного профілю понад 10 років на посаді викладача спецдисциплін дає право стверджувати, що нині практично відсутня єдина програма екологічної освіти і виховання позааудиторної роботи у вищих навчальних закладах I–II рівнів акредитації будівельного профілю. Сам процес екологічного виховання має фрагментарний характер, реалізується викладачами інтуїтивно, шляхом проб і помилок, найчастіше випадково залежно від наявності сприятливих об'єктивних або суб'єктивних умов та власного бажання викладачів.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Еколого-економічні основи природоохоронних рішень у будівництві / А.І. Черноморець, Ю.С. Вербицький, В.І. Большаков та ін. – К.: Техніка, 1993. – 176 с.
2. Концепции современного естествознания: Сер. “Учебники и учебные пособия”. – Ростов н/Д: “Феникс”, 1997. – 448 с.
3. Лук'янова Л.Б. Екологічна освіта у професійно-технічних навчальних закладах: теоретичний і практичний аспекти: Монографія. – К.: Міленіум, 2006. – 252 с.
4. Рибак В.Є. Шляхи підвищення ефективності різнорівневої екологічної освіти студентів вищих навчальних закладів сільськогосподарського профілю: Метод. реком. для викладачів вищих навч. закладів освіти. – Львів, 1997. – 1997. – 30 с.
5. Романов В.С. Професіоналізація екологічної підготовки спеціаліста // Современная высшая школа, № 4(60). – 1987.
6. Трофімович В.В. Основи екології: Навч. посібник. – К.: УЗМН., 1996. – 212с.

УДК 371:614.8

Семенець Л.М.

ОРГАНІЗАЦІЯ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПРИ ВИВЧЕННІ БЕЗПЕКИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ В РІЗНИХ СИСТЕМАХ НАВЧАННЯ

У статті аналізуються особливості організації самостійної роботи студентів при вивченні безпеки життєдіяльності в традиційній, модульно-рейтинговій, кредитно-модульній системах навчання. Автор виокреслює етапи самостійної роботи студентів, визначає умови, що сприяють її ефективності у навчально-виховному процесі вищого навчального закладу.

The passage analyzes the peculiarities of students' individual work organized in the process of learning Safety of Vital Activity in traditional and module-credit educational systems. The author emphasizes the stages of students' individual work and defines conditions which help its efficiency in the high school educational process.

У період реформування освітянської галузі та входження її в Європейський освітній простір, особливої актуальності набуває формування у студентів ВНЗ здібностей, пов'язаних із самостійним пошуком нових знань та формуванням умінь навчатися впродовж життя. Особливо актуальною стає **проблема організації самостійної роботи** студентів вищих навчальних закладів та її методичного забезпечення. У зв'язку з цим система навчання у вузах потребує нових технологій. Такою технологією є кредитно-модульна система підготовки фахівця (КМСПФ). Мета її – забезпечення можливості навчання студентів за індивідуально-варіативною частиною освітньо-професійної програми, що сформована за вимогами замовників та побажань студента і сприяє його саморозвитку і відповідній підготовці до життя. Основними напрямками підготовки студентів в умовах кредитно-модульної системи є створення стандартів за напрямками освіти, у яких домінуючим буде діяльнісний аспект засвоєння знань із врахуванням загальноєвропейських і регіональних стандартів. Провідною складовою навчального процесу має бути самостійна робота, яка повинна мати конкретні змістові характеристики, контролюватися, перевірятися та оцінюватися.

Учені й педагоги-практики завжди приділяли увагу дослідженню різних аспектів, пов'язаних із самостійною роботою. Значущість самостійної роботи в здійсненні процесу навчання знайшла своє відображення як у класичній педагогічній спадщині (Ф.-А.Дістерверг, Я.А.Коменський, Й.Г.Песталоцці, К.Д.Ушинський), так і у вітчизняній науковій думці (О.А.Дубасенюк, В.А.Козаков, О.Я.Савченко та ін.) [1: 236].

Мета цієї статті – проаналізувати дидактичні та методичні особливості організації самостійної роботи студентів в умовах модульно-рейтингової, кредитно-модульної та традиційної систем навчання, визначити ті фактори, які в найбільшій мірі сприяють реалізації сучасної концепції розвитку професійної освіти.

Згідно положення “Про організацію навчального процесу у вищих навчальних закладах” (затверджено наказом Міносвіти від 2 червня 1993 року №161) самостійна робота студента є основним засобом оволодіння навчальним матеріалом у час, вільний від обов'язкових навчальних занять. Навчальний час, відведений для самостійної роботи студента, регламентується робочим навчальним планом і повинен становити не менше 1/3 або 2/3 загального обсягу навчального часу студента, відведеного для вивчення конкретної дисципліни [2: 217].

Поняття самостійна робота студента (СРС) в сучасній дидактиці обов'язково співвідноситься з організуючою роллю викладача. Під самостійною роботою в дидактиці розуміють різні види індивідуальної та колективної навчальної діяльності студентів, яка здійснюється ними під час аудиторних і позааудиторних занять. Потрібно зазначити, що самостійна робота студента є наслідком правильно організованої навчальної діяльності на занятті, що мотивує його до самостійного здійснення цієї діяльності за межами навчальної аудиторії.

Вважаємо, що ефективність самостійної роботи студентів у процесі вивчення безпеки життєдіяльності значною мірою залежить від таких факторів:

- мотивації самостійної роботи;
- розробленої структури самостійної роботи та системи контролю за нею;
- наявності засобів об'єктивної діагностики знань студентів;
- методичного забезпечення самостійної роботи.

Обов'язковою умовою, що забезпечує ефективність СРС, є дотримання етапності в її організації й проведенні. Ми виділяємо декілька етапів керованої самостійної роботи студентів при вивченні курсу безпеки життєдіяльності.

Перший етап – базовий, включає складання робочої програми на семестр із виділенням кількості годин на СРС по кожній темі; підготовку методичного забезпечення; систему контролю заходів з метою перевірки виконаної навчальної роботи студентами.

Другий етап – організаційний, обґрунтовує цілі, зміст, завдання СРС, які доводяться до відома усіх студентів на вступній лекції. Встановлюються відповідні терміни та форми контролю за самостійною роботою.

Третій етап – діяльнісний, передбачає організацію індивідуальної навчально-професійної діяльності студентів з метою розв'язання поставлених у самостійній роботі завдань.

Четвертий етап – діагностичний, в основі його оцінка та корекція індивідуальних, групових звітів студентів за результатами самостійної роботи, які мають бути проаналізовані та доведені до широкого студентського загалу.

П'ятий етап – рефлексивний, передбачає звіт студентів (в усній чи письмовій формі) про обсяг виконаної самостійної роботи, її зміст, досягнення поставлених цілей; реалізацію методів та способів індивідуальної навчально-професійної діяльності; самооцінку ефективності сформованих способів дій, набутих знань, умінь та навичок для подальшої професійної діяльності; визначення кола питань кожним студентом, пов'язаних із організацією індивідуальної навчально-професійної діяльності, які є найбільш актуальними для них у зв'язку з формуванням суб'єктів цієї діяльності.

Кафедрою охорони праці Житомирського державного університету розроблена рейтингова система оцінювання навчальних досягнень студентів з безпеки життєдіяльності. Для визначення рейтингового показника виділяються основні види роботи та відповідна їм кількість балів (таблиця 1).

Студент допускається до складання заліку з цієї дисципліни, якщо він набрав не менше 31 бала. Якщо студент протягом семестру набрав 61 бал, то йому пропонується зарахування заліку без обов'язкової підсумкової перевірки знань та вмінь. При сумарній кількості балів менше 61 – студент складає залік. Мінімальна кількість балів, отримана на заліку, не повинна бути меншою за 25. Максимальна кількість балів – не може перевищувати 100 балів. Відповідно до рішення кафедри можливе виконання студентами творчих робіт, написання рефератів, підготовка дидактичного обладнання (0–15 балів). За таких умов сумарна кількість балів, отримана студентом протягом семестру, не повинна перевищувати 80. Досвід роботи показує, що до переваг рейтингової системи навчання можна віднести можливість об'єктивнішого оцінювання навчальних досягнень студентів завдяки широкій шкалі оцінок; підвищення відповідальності студентів за здійснену навчальну роботу; покращується відвідування навчальних занять.

Таблиця 1.

№	Види роботи	Можлива кількість балів	Максимальна кількість балів
1	Відвідування занять	0 – 1 (за кожне заняття)	15
2	Ведення конспектів лекцій	0 – 1 (за кожне заняття)	9
3	Підготовка до практичної роботи	0 – 2,5	5
4	Перевірка знань теоретичного матеріалу до практичної роботи	0 2,5	5
5	Виконання лабораторної роботи	0 – 12	36
	Всього за семестр	0 – 70	70
6	Залік	0 – 30	30
		Усього	100

Упровадження модульно-рейтингової системи навчання змінює характер навчально-виховного процесу, дозволяє запровадити гнучкі програми, індивідуальне навчання;

розширює рамки самостійної роботи студентів, створює умови для колективного та індивідуального змагання, сприяє систематичній навчальній роботі протягом семестру. Разом із тим, перехід до кредитно-модульної системи навчання ставить нові вимоги до розробки методичного та технічного забезпечення самостійної роботи студентів вищих навчальних закладів із різних фахових спрямувань. Це обумовлено тим, що згідно навчальних планів підготовки спеціалістів різного профілю, помітно збільшилася кількість часу, відведеного на самостійну роботу. Отже, виникає потреба у розробці нової стратегії з організації самостійної роботи. Ця система впроваджена на соціально-психологічному факультеті Житомирського державного університету й успішно діє. Всі види навчальної діяльності студента протягом семестру (практичні заняття, виконання письмових робіт, модульний контроль, залік) оцінюються відповідною кількістю балів.

Важливим є той факт, що перехід до кредитно-модульної системи дає змогу студентам, враховуючи свої індивідуальні особливості та рівень знань, планувати свою самостійну діяльність. Слід зазначити, що одним із головних досягнень модульно-рейтингової системи щодо самостійної роботи студентів є її мобільність та індивідуальність. При цьому студент ставиться в такі умови, які примушують його працювати, покращуючи свій загальний рейтинг протягом усього навчального року, а не лише протягом заліково-екзаменаційної сесії. Це в свою чергу значно підвищує рівень загального розвитку студента та сприяє формуванню його професійних якостей, необхідних для подальшої професійної діяльності [3: 209].

На відміну від традиційної системи навчання, кредитно-модульна система орієнтує на самостійну роботу, творчу роботу того, хто навчається. Сучасний стан інформаційного забезпечення дозволяє звести сутність лекцій до консультативно-оглядового означення проблеми та аналізу можливих напрямів її вирішення. Розв'язання ж самої проблеми – за студентом. Такий підхід формує нове відношення студента до навчального процесу.

Таким чином, самостійна робота майбутніх учителів ґрунтується на усвідомленій індивідуально-груповій та колективній пізнавальній активності з метою системного засвоєння особистісно та професійно значимих знань, умінь і навичок, способів та методів розв'язування навчально-професійних задач. Для результативності самостійної роботи студентів в різних системах навчання необхідні умови, серед яких найвагомішою є наявність відповідної навчально-методичної бази, чітка організація, діагностика та самоаналіз виконаної колективної, групової та індивідуальної навчально-професійної діяльності студентів. Дотримання вищезазначених вимог та умов організації самостійної роботи студентів у процесі вивчення безпеки життєдіяльності дозволяють активізувати та стимулювати їх навчальну роботу, швидко виявляти відстаючих студентів, підвищити продуктивність лабораторних та практичних занять, посилити контроль за навчальними досягненнями кожного студента.

З метою ефективною реалізації на практиці виділених у статті етапів керованої самостійної роботи студентів і створення відповідної технології навчання курсу безпеки життєдіяльності необхідно обґрунтувати **психолого-педагогічні умови** індивідуальної навчально-професійної діяльності майбутніх спеціалістів, що має бути предметом подальших досліджень автора.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Королук О.М. Диференційований підхід до організації самостійної роботи студентів технічного // Вісник ЖДУ, 2005. – №24. – С. 236-239.
2. Забранський В.Я. Нормування та планування деяких видів самостійної роботи студентів з методики математики // Матеріали Всеукраїнської науково – методичної конференції „Проблеми математичної освіти”. – Черкаси, 2005. – С. 217-221.
3. Кошова О.П. Особливості навчально-методичного забезпечення самостійної роботи студентів ВНЗ за кредитно – модульною системою навчання // Збірник тез доповідей Міжнародної науково – методичної конференції Евристичне навчання математики – Донецьк, 2005. – С.208–209.